

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مبانی فقهی و حقوقی جرم انگاری استراق سمع

مؤلف:

فاطمه زنگنه

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

انتشارات بهنامی

سرشناسه	:	زنگنه، فاطمه، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	:	مبانی فقهی و حقوقی جرم‌انگاری استراق سمع/ مولف: فاطمه زنگنه.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات بهنامی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۱۳۶ص.
شابک	:	978-600-323-062-0
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	استراق سمع -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	:	Eavesdropping -- Law and legislation -- Iran
موضوع	:	استراق سمع (فقه)
موضوع	:	*(Eavesdropping (Islamic law
موضوع	:	استراق سمع -- قوانین و مقررات -- فرانسه
موضوع	:	Eavesdropping -- Law and legislation -- France
موضوع	:	استراق سمع
موضوع	:	Eavesdropping
شناسه افزوده	:	ترکاشوند، نبی‌الله، ۱۳۵۲، ویراستار
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۵ ۲م۹/۴۱۶۸KMH
رده بندی دیس	:	۳۴۲/۵۵
شماره ثبت کتابخانه ملی	:	۴۴۰۴۵۱۴

انتشارات بهنامی

خ انقلاب، اول خ اردیبهشت (منبری جاوید)، پلاک ۸۶، تلفن ۶۶۴۰۹۹۲۳

مبانی فقهی و حقوقی جرم‌انگاری استراق سمع

فاطمه زنگنه

تیراژ: ۳۰۰

چاپ اول: ۱۳۹۵

صفحه‌آرایی: توکلی

لیتوگرافی: مارال

چاپ: مارال

قیمت: ۱۱۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۳-۰۶۲-۰

ISBN: 978-600-323-062-0

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۱
فصل اول - تعریف و کلیات.....	۱۵
۱-۱ بررسی آیات.....	۱۵
۲-۱ بررسی مآهیم.....	۲۶
۱-۲-۱ استراق سمع.....	۲۶
۲-۲-۱ حریم خصوص.....	۲۸
۳-۲-۱ کنترل.....	۳۰
۳-۱ روش‌های استراق سمع.....	۳۱
فصل دوم - مبانی فقهی جرم انگاری استراق سمع.....	۳۳
۱-۲ مفهوم جرم از دیدگاه فقه اسلام.....	۳۴
۱-۱-۲ گناه در قرآن کریم.....	۳۵
۲-۱-۲ ضعف و کاستی ایمان.....	۴۰
۲-۲ حریم خصوصی و اهمیت آن در فقه اسلامی.....	۴۴
۱-۲-۲ از دیدگاه قرآن کریم.....	۴۴
۲-۲-۲ از دیدگاه سنت.....	۴۷
۳-۲-۲ از دیدگاه علما.....	۵۲
۳-۲ تجسس و دیدگاه‌های فقهی در اسلام.....	۵۳
۱-۳-۲ اقسام تجسس در فقه اسلامی.....	۵۷
۲-۳-۲ موارد اجازه تجسس در فقه اسلامی.....	۶۲
۳-۳-۲ موارد منع تجسس در فقه.....	۶۶
۴-۲ دلایل حرمت استراق سمع.....	۷۰
۱-۴-۲ استناد به آیات قرآن و احادیث.....	۷۰

- ۲-۴-۲ استناد به استفتانات مراجع ۷۲
- ۵-۲ موارد جواز استراق سمع در اسلام ۷۶
- فصل سوم - استراق سمع از دیدگاه حقوقی ۷۹**
- ۱-۳ حریم خصوصی در حقوق بین‌الملل و حقوق ایران ۷۹
- ۱-۱-۳ حریم خصوصی در حقوق بین‌الملل ۷۹
- ۲-۱-۳ حریم خصوصی در حقوق ایران ۸۱
- ۱-۲-۱-۲ حریم خصوصی در قانون اساسی ۸۲
- ۲-۲-۳ حریم خصوصی در قانون تجارت الکترونیک ۸۴
- ۳-۲-۱-۳ حریم خصوصی در قانون آئین دادرسی کیفری ۸۵
- ۴-۱-۳ حریم خصوصی در قانون مجازات اسلامی ۹۲
- ۲-۳ اسناد بین‌المللی - منکر منع استراق سمع ۹۶
- ۱-۲-۳ اعلامیه‌های جهانی حقوق بشر ۹۶
- ۲-۲-۳ اعلامیه اسلامی حقوق بشر ۹۷
- ۳-۲-۳ قطعنامه شورای اروپا ۹۷
- ۴-۲-۳ دادگاه اروپایی حقوق بشر ۹۸
- ۵-۲-۳ میثاق حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ ۹۹
- ۶-۲-۳ سایر اسناد بین‌المللی ۱۰۰
- ۳-۳ استراق سمع در سیر تاریخی قوانین کشور ۱۰۱
- ۱-۳-۳ قبل از انقلاب اسلامی ۱۰۱
- ۲-۳-۳ بعد از انقلاب اسلامی ۱۰۲
- ۴-۳ موارد ممنوعیت استراق سمع در قانون ۱۰۳
- ۱-۴-۳ قانون اساسی ۱۰۳
- ۲-۴-۳ قوانین کیفری ۱۰۵
- ۳-۴-۳ سایر قوانین (ششود غیرمجاز محتوای محرمانه در حال انتقال) ۱۰۸
- ۵-۳ موارد تجویز استراق سمع در قانون ۱۱۲
- ۶-۳ استراق سمع در قوانین سایر کشورها ۱۱۷
- ۱-۶-۳ آمریکا ۱۱۷
- ۲-۶-۳ فرانسه ۱۱۸
- ۷-۳ وضعیت بین‌المللی جاسوسی رایانه‌ای ۱۲۰

- ۸-۳ علل جرم انگاری استراق سمع ۱۲۲
- ۱-۸-۳ میانی جرم انگاری استراق سمع ۱۲۳
- ۲-۸-۳ مذموم بودن استراق سمع از نظر اخلاقی ۱۲۵

- فصل چهارم - نتیجه گیری و پیشنهادها ۱۲۷
- ۱-۴ نتیجه گیری ۱۲۷
- ۲-۴ پیشنهادها ۱۳۲

- فهرست منابع ۱۳۳
- الف) منابع فارسی ۱۳۳
- ب) منابع عربی ۱۳۵
- ج) منابع انگلیسی ۱۳۶
- د) سایت‌ها ۱۳۶

مقدمه

اسلام دینی است که به تمامی حوزه های سه گانه بشری «باورها و اخلاق و اعمال گوناگون و متنوع زندگی بشر» نایت خاص و برنامه های کامل دارد به گونه ای که تمامی جزئیات و جوانب گوناگون و مسائل ریز و درشتی که گریبان گیر زندگی بشری است اعم از باورها و اخلاقیات و اعمال انسانی از قلم احکام اسلامی خارج نیست و بهترین راهکارهای متناسب و مناسب با شرایط و مواضع گوناگون و پیچیده حیات آدمی ارائه طریق می کند به خاطر همین است که به دین اسلام دین خداوندی گویند نه حداقلی. همچنین همه جانبه بودن و انعطاف پذیری قوانین جامع و مانع اسلام به راحتی در احادیث قدسی، نبوی، روایات و آیات قرآن بسیار قابل ردیابی می باشد. «و نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَى لِّلْمُسْلِمِينَ» «ای پیامبر ما این کتاب را برای تو فرستادیم تا حقیقت هر چیزی را روشن کند و برای مسلمین هدایت و رحمت و بشارت باشد».

بنابراین خداوند برای هر چیزی حکم و قانونی دارد و برای آن حد و امالی قرارداده است و برای کسی که از آن حد و قانون الهی تجاوز کند نیز حدی و حذمی تعیین کرده است. از این نظرگاه، دستیابی به احکام تکلیفی و وضعی و نظریه کامل و جامع در فقه رس مبحث مهم «استراق سمع» علی الخصوص در عصر حکومت اسلامی که زمان حیات فقه سیاسی و حیات حکومت اسلامی می باشد لازم و ضروری می نماید که دیدگاههای فقه سیاسی و حکومتی و نظریات فقههای اسلامی را نسبت به مسئله استراق سمع و جایگاه آن را در فقه اسلام مشخص نمود و همچنین باید مبین و روشن کرد که فقه بطور کل خصوصاً فقه سیاسی اسلامی چه اصول و ضوابطی را در خصوص مسئله استراق سمع پی ریزی نموده است.

از طرف دیگر مطابق اسناد بین المللی حقوق بشر و حقوق اسلامی؛ مکالمات تلفنی افراد از مصادیق بارز حریم خصوصی آنها تلقی و مورد حمایت جدی واقع شده است و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز به تبعیت از آنها وفق اصل ۲۵ استراق سمع تلفنی را در غیر موارد قانونی ممنوع اعلام داشته و ماده ۵۸۲ قانون مجازات اسلامی تعزیرات مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ و ماده ۷۳۰ قانون مجازات اسلامی - تعزیرات مصوب ۱۳۹۲ به عنوان ضمانت اجرایی نقض اصل مذکور برای متخلف مجازاتی مقرر داشته است.

از طرف دیگر امروزه پیشرفت فناوری‌های علمی جرایم، استفاده از فناوری کنترل و رهگیری، مکالمات تلفنی متهمین را در کشف اغلب جرایم ناقض امنیت عمومی شهروندان از جمله امنیت و تهدید تلفنی و تعقیب و شناسایی و دستگیری عاملان ارتکاب قتل و آدم ربایی و جرایم اینترنتی و حتی شناسایی محل وقوع بزه و محل اختفاء مجرمین و در نتیجه تحصیل دلیل از طریق سمعی را اجتناب ناپذیر ساخته است.

همانگونه که بیان شد، یکی از اشکال تجسس در امور شخصی مردم شنود یا استراق سمع است که در کنار سایر جرایم مرتبط با فن‌آوری ارتباطات توجه جوامع بین‌المللی و نیز حقوق داخلی کشورها را به خود معطوف داشته است. تصویب کنوانسیون‌های جرایم سایبری و موافقت‌نامه‌ها و اسناد بین‌المللی و نیز قوانین داخلی کشورها نتیجه همین توجه می‌باشد. در کشور ما موضوع شنود غیر مجاز به طور پراکنده در برخی قوانین و در محدوده‌های خاص پیش‌بینی شده و بر لزوم صدور قانون نیز توجه‌هایی صورت گرفته است؛ اما در بسیاری موارد نیز خلأ قانونی وجود دارد. به‌تازگی شاهد تصویب قوانین متعددی در زمینه جرایم سایبری می‌باشیم که از جمله آنها می‌توان به قانون تجارت الکترونیکی، قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیر مجاز می‌نمایند و قانون جرایم رایانه‌ای اشاره کرد. در قانون جرایم رایانه‌ای که مهمترین قانون داخلی در این زمینه به شمار می‌آید، به شنود غیر مجاز به عنوان یک جرم مستقل بدون توجه به فرد یا افراد خاص و با در نظر گرفتن آن در محدوده تمامی مصادیق فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات اعم از رایانه، مخابرات، امواج الکترونیکی و نوری پرداخته شده و بحث شنود مجاز نیز مورد توجه قرار گرفته است. در این تحقیق علاوه بر بررسی ابعاد مختلف جرم انگاری استراق سمع در قوانین سنتی و جدید، دیدگاه دین مبین اسلام در این زمینه مورد بررسی قرار می‌گیرد. آنچه مسلم می‌باشد این است که جامعه تقنینی و حقوقی کشور باید بیش از پیش آمادگی

حل مشکلات و مسائل روز را داشته باشد؛ چراکه غفلت در این زمینه‌ها آثار زیانباری را به دنبال دارد. براین اساس محورهای اساسی بحث عبارت خواهد شد از:

الف) مفاهیم و کلیات استراق سمع و رابطه استراق سمع با سایر موارد فقهی دیگر از قبیل تجسس و تجسس و خیانت و امانت داری و حوزه احوالات شخصی «آزادی‌های فردی» و حوزه احوالات اجتماعی

ب) حکم اولیه استراق سمع در پرتو متون فقهی و بصورت اختصار با توجه به مراجعه به قرآن کریم و تفاسیر علمای شیعه و سنی و همچنین نظرات اخلاقی علمای اخلاق

ج) تشخیص موارد مجاز استراق سمع در قوانین کیفری ایران